

Rudolf Michałek
czł. rzecz. PAN

ROLA IBMER W ROZWOJU INŻYNIERII ROLNICZEJ

Streszczenie

W 2008 r. Instytut Budownictwa, Mechanizacji i Elektryfikacji Rolnictwa obchodził jubileusz 60-lecia swojej działalności. Z powodu okrągłej rocznicy zorganizowana została ogólnopolska konferencja naukowa, w czasie której wygłoszone zostały dwa referaty przedstawiające rys historyczny Instytutu oraz jego wkład w rozwój inżynierii rolniczej a także praktyki przemysłowej i rolniczej. Zaprezentowano krótką historię działalności naukowej i wdrożeniowej Instytutu oraz jego osiągnięcia w rozwoju krajowej inżynierii rolniczej.

Słowa kluczowe: mechanizacja, rolnictwo, rozwój, osiągnięcia, plany

Wprowadzenie

Z dostępnych materiałów archiwalnych udało się odtworzyć, że 10 grudnia 1948 r. powołano do życia w Warszawie Państwowy Instytut Mechanizacji Rolnictwa [CPIMR] jako jednostkę badawczo-rozwojową dla potrzeb technizacji polskiego rolnictwa. Jako podstawowe zadania statutowe przyjęto wówczas:

- prowadzenie badań na rzecz mechanizacji produkcji rolniczej i unowocześnienie technicznej infrastruktury obszarów wiejskich,
- aplikację wyników badań do produkcji rolniczej i przemysłowej,
- doradztwo i szkolenie kadry w rolnictwie oraz bezpośrednich producentów,
- rozwój kadry naukowej,
- współpraca naukowo-techniczna z krajowymi i zagranicznymi instytucjami.

Celem pracy jest odtworzenie rysu historycznego rozwoju tej placówki w okresie 60. lat. Zakres obejmuje wszystkie rodzaje działalności realizowanej zgodnie z narzuconym statutem. W trakcie okresu działalności, zmieniała się nazwa Instytutu oraz stale poszerzał zakres, zarówno w odniesieniu do form działalności, jak i przestrzennego rozmieszczenia zakładów na terenie Polski.

Władze Instytutu

W trakcie 60. lat Instytutem kierowało pięciu dyrektorów. Ich nazwiska zarówno ze zdjęciami, a także okresy działalności przedstawiono w tabeli 1. Założy-

ciem i pierwszym dyrektorem Instytutu był prof. Czesław Kanafojski, czł. rzecz. PAN, jeden z pionierów polskiej inżynierii rolniczej, wybitny specjalista z zakresu budowy i eksploatacji maszyn rolniczych. Kierował Instytutem najdłużej, bo przeszło 20 lat.

Tabela 1. Dyrektorzy Instytutu na przestrzeni 60 lat
Table 1. Directors of the Institute during 60 years of its activities

	Prof. dr hab. inż. Czesław Kanafojski – czł. rzecz. PAN	1948 – 1969
	Prof. dr inż. Roman Fałara	1969 – 1980
	Prof. dr inż. Jerzy Tymiński	1980 – 1990
	Prof. dr hab. inż. Aleksander Szeptycki	1990 – 2005
	Prof. dr hab. inż. Andrzej Myczko	2005 – nadal

Jego następcy, tj. prof. prof. Roman Fałara i Jerzy Tymiński, kierowali o połowę krócej, tj. 11 i 10 lat. Pierwszym dyrektorem po transformacji politycznej i wyłonionym w drodze konkursu był prof. Aleksander Szeptycki, który rozpoczął swoją działalność jako doktor, a w trakcie działalności uzyskał habilitację i tytuł profesorski. Od 2005 r. Instytutem kieruje prof. Andrzej Myczko, który też w imieniu dyrekcji wygłosił na konferencji referat nt. „Zadania innowacyjne aktualnie realizowane w IBMER” (Myczko 2008).

Statutowym organem nadzorującym całokształt działalności Instytutu jest Rada Naukowa, którą tworzą wybrani spośród własnych pracowników przedstawiciele oraz zaproponowani i zaakceptowani przez nadzorującego Instytut ministra profesorowie i doktorzy habilitowani z innych ośrodków naukowych z Polski. W tabeli 2 przedstawiono kolejnych przewodniczących rady z zaznaczeniem okresu sprawowania funkcji. Jest zasadą, iż przewodniczący rady nie jest etatowym pracownikiem Instytutu. Począwszy od 1977 r. w skład władz Instytutu wchodzi jeszcze sekretarz naukowy. Władzę kolejno sprawowali profesorowie: Tadeusz Karwowski 1987-1996, Tadeusz Olszewski 1996-2003 i Wacław Romaniuk 2003 - nadal.

Tabela 2. Przewodniczący Rady Naukowej Instytutu
Table 2. Presidents of the Institute's Scientific Council

	Prof. dr hab. inż. Michał Wójcicki	1949 – 1953
	Prof. dr hab. inż. Janusz Haman	1953 – 1969
	Prof. dr hab. inż. Tadeusz Nowacki	1969 – 1977
	Prof. dr hab. inż. Adam Szpindor	1977 – 1992
	Prof. dr hab. inż. Jan Gieroba	1992 – 1999
	Prof. dr hab. inż. Rudolf Michalek	1999 – nadal

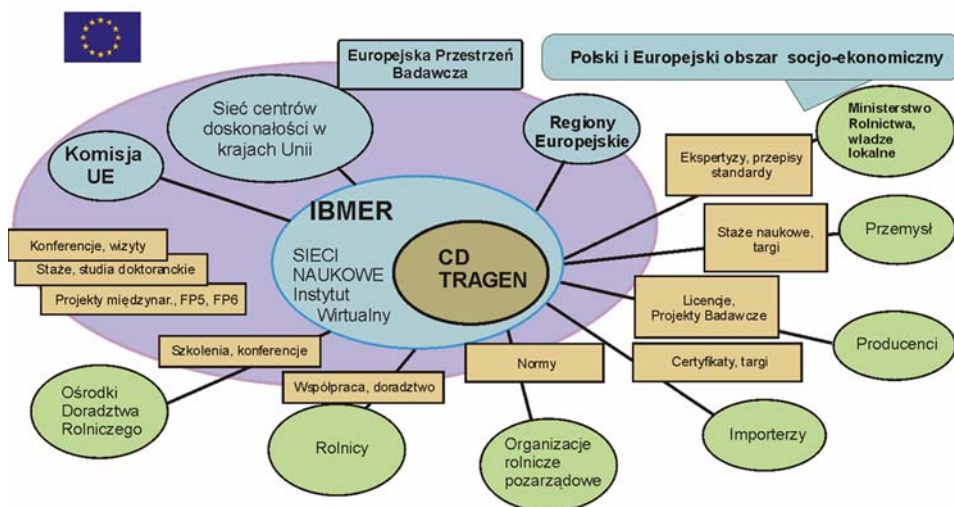
Oczywiście w skład dyrekcji Instytutu wchodził także zastępca dyrektora. W tym miejscu wymienię tylko profesorów, sprawujących funkcje zastępcy ds. naukowych. Byli nimi profesorowie: Henryk Bernacki, Roman Fałara, Wincenty Zaremba, Zdzisław Wójcicki, Jerzy Tyimiński, Janusz Krzemieński, Krzysztof Wierzbicki, Aleksander Szeptycki i Andrzej Myczko. W całym 60. leciu działalności IBMER, poza wymienionymi już profesorami pełniącymi funkcję dyrektorów, zastępców dyrektora i sekretarza naukowego, etatowymi profesorami byli: Stanisław Pabis, Zygmunt Kunczyński, Andrzej Sołtyński, Aleksander Konowrocki, Tadeusz Kostecki, Jan Pawlak, Andrzej Roszkowski, Jan Pabis, Edmund Kamiński, Stanisław Winnicki, Stanisław Stężala.

Pozycja IBMER w środowisku naukowym

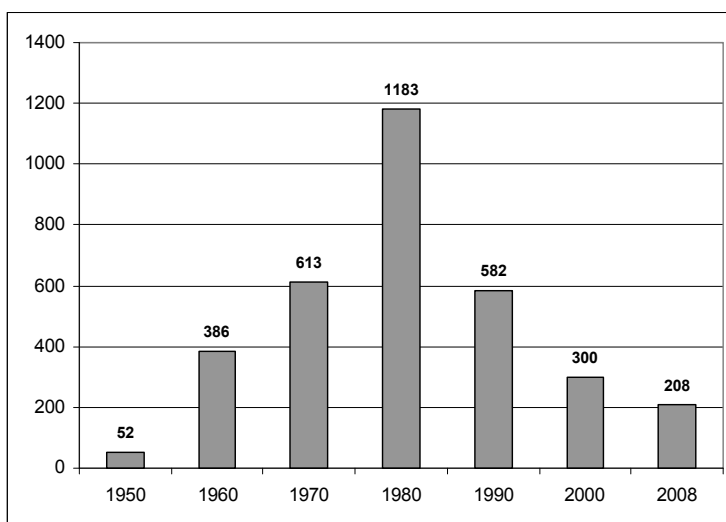
Pozycje jednostki ocenia się wg różnorodnych kryteriów. Do najważniejszych niewątpliwie należą osiągnięcia naukowe i rozwojowe, kadry naukowej a także posiadane uprawnienia w zakresie nadawania stopni naukowych, homologacji i wydawania certyfikatów. Na rysunku 1 przedstawiono aktualny stan usytuowania Instytutu w otoczeniu przemysłowo-rolniczym.

Jak widać z analizy rysunku, powiązania są bardzo duże, świadczące o silnej pozycji w całym środowisku jego oddziaływania i w kraju i zagranicą. Pozycja naukowa oraz stan kadry naukowej przenoszą się na uprawnienia do nadawania stopni naukowych. W tym względzie osiągnięcia IBMER są następujące:

- 1967**– uzyskane uprawnienia do nadawani stopni doktora w dziedzinie nauk rolniczych i technicznych,
- 1977–1992** – uzyskanie uprawnień do nadawania stopni naukowych doktora nauk technicznych w budownictwie,
- 1984** – uzyskanie uprawnień do nadawania stopnia doktora habilitowanego w naukach rolniczych w dyscyplinie: technika (inżynieria rolnicza),
- 1989–1996** – zawieszono uprawnienia habilitacyjne, aktualne do dzisiaj,
- 1996** – wznowiono uprawnienia habilitacyjne, nadal aktualne.

Rys. 1. Usytuowanie IBMER w otoczeniu badawczo-przemysłowo-rolniczym
 Fig. 1. Position of the Institute (IBMER) into research-industrial-agricultural environment

Rys. 2. Stan zatrudnienia w okresie 60.olecia
 Fig. 2. The state of employment during 60 years

Uzyskanie, jak i utrata prawa do nadawania stopni naukowych były konsekwencją stanu kadry naukowej. W całym okresie istnienia IBMER obserwujemy w tym względzie rozkład normalny. Począwszy od 1950 r. aż do 1980 r. obserwujemy silny przyrost ogólnego zatrudnienia, a następnie spadek, aż do chwili obecnej. Szczegółowo trend ten przedstawia rysunek 2.

Aktualnie kadra naukowa Instytutu przedstawia się następująco: profesoro-
wie (tytułarni) 13, dr habilitowani 6, doktorzy 24, asystenci i badawczo-tech-
niczni 18.

Osiągnięcia z zakresu rozwoju kadry naukowej przedstawiają się następująco:

- wnioski (pozytywnie zakończone) na tytuł naukowy profesora 12, w tym 5 dla osób z zewnątrz,
- nadane stopnie dr hab. 30, w tym 20 dla osób z zewnątrz (3 dla obcokrajowców),
- nadane stopnie doktora (nauk rolniczych i technicznych 132, w tym 45 dla osób z zewnątrz).

Poza rozwojem kadry naukowej istotnym osiągnięciem Instytutu są publikacje i inne formy upowszechnienia wyników badań. Przedstawiają się one, jak niżej:

- prowadzone szkoły naukowe 4,
- wydane monografie naukowe 8-12 rocznie,
- artykuły w recenzowanych czasopismach 150-250 rocznie,
- łączna liczba uzyskanych patentów i wzorów użytkowych 900.

Mocną stroną Instytutu są ponadto różnego rodzaju uprawnienia do wydania homologacji i certyfikatów. Do najważniejszych należą:

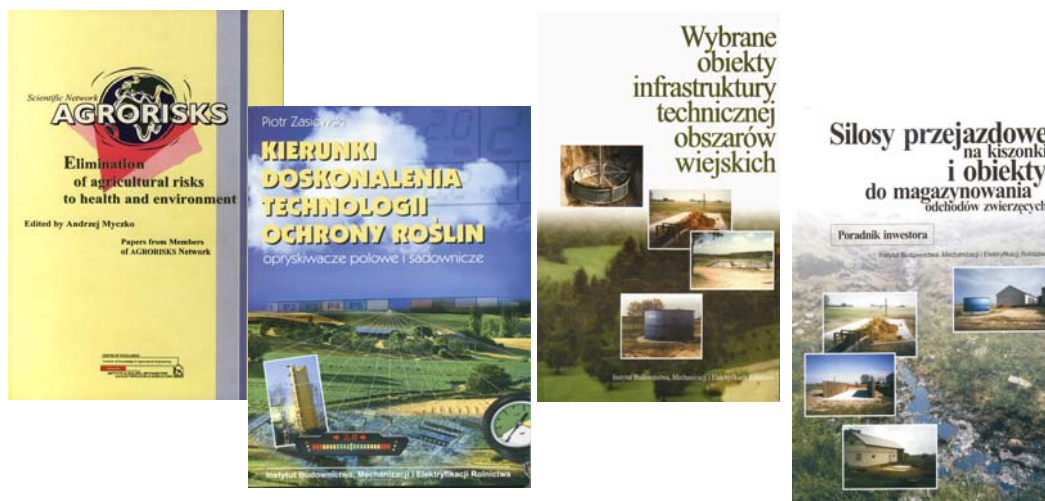
- wydawanie certyfikatów zgodności i bezpieczeństwa,
- do badania maszyn i urządzeń w ramach obowiązkowej certyfikacji bezpieczeństwa,
- do badań i certyfikacji maszyn i urządzeń przemysłu spożywczego w trybie dobrowolnym,
- do badań homologacyjnych pojazdów rolniczych,
- do badań homologacyjnych typu dla przedmiotów wyposażenia lub części pojazdu wg 21 Dyrektyw UE i Regulaminów EKG ONZ,
- do badań ciągników i kabin zgodnie z oficjalnymi kodami OECD,
- do wydawania aprobat na materiały, elementy i konstrukcje stosowane w rolnictwie wg uprawnienia Ministra Infrastruktury,
- do pełnienia funkcji Jednostki Kontrolującej w zakresie urządzeń do pozyskiwania mleka, termicznej obróbki produktów mleczarskich.

Do upowszechnienia swoich osiągnięć badawczych w środowisku naukowym i praktyce rolno-przemysłowej IBMER ma własną bazę wydawniczą. Na rysunku 3 przedstawiono wydawnictwa periodyczne, zaś na rysunku 4 nieperio-

dyczne. W wydawnictwach periodycznych, w tym Problemach Inżynierii Rolniczej, które jest organem PAN, drukowane są prace naukowe z całego krajowego środowiska inżynierii rolniczej.

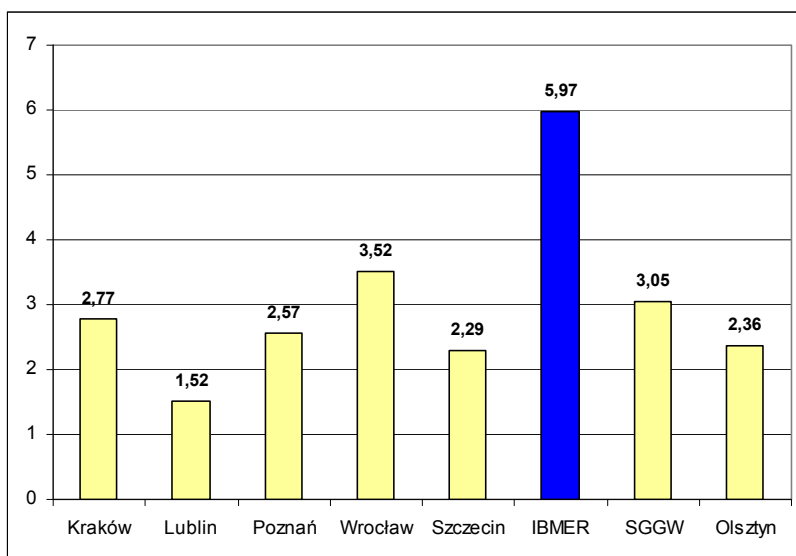
Rys. 3. Wydawnictwa periodyczne
Fig. 3. Periodical issues

Rys. 4. Wydawnictwa nieperiodyczne
Fig. 4. Non-periodical publications

Za istotne osiągnięcia Instytutu, a zarazem wkład w rozwój krajowej inżynierii rolniczej, należy uznać uczestnictwo w krajowych i międzynarodowych sieciach naukowych oraz posiadane w swoich strukturach organizacyjnych jednostki akredytowane, a także konkretne przykłady konstrukcji maszyn i urządzeń rolniczych. Zostaną one zaprezentowane w wystąpieniu dyrektora Instytutu prof. Andrzeja Myczki.

Na zakończenie zaprezentowanego rysunku historycznego rozwoju Instytutu, a na tym tle uzyskanych osiągnięć naukowo-badawczych, będących wkładem tej jednostki w rozwój nauki i praktyki rolniczej, zaprezentuję porównanie z innymi krajowymi ośrodkami tej branży. Porównanie dotyczy będzie dwóch mierników: średniej liczby publikacji w przeliczeniu na jednego pracownika naukowego (od doktora wzwyż) oraz liczby realizowanych projektów KBN w okresie 2000-2005. Wskaźnik pierwszy przedstawia rysunek 5. Z jego analizy wychodzi bardzo korzystny obraz Instytutu – Jubilata.

Rys. 5. Pozycja IBMER w krajowym środowisku inżynierii rolniczej
Fig. 5. Position of the Institute in Polish agricultural engineering centres

Odwrotnie prezentuje się wskaźnik mówiący o liczbie uzyskanych i realizowanych Grantów KBN. Porównanie przedstawia się następująco: Lublin 55, Kraków 48, SGGW 21, Szczecin 19, Olsztyn 14, Wrocław 13, IBMER 12, Poznań 9.

Podsumowanie

Przedstawiona analiza całokształtu osiągnięć twórczych Instytutu Budownictwa, Mechanizacji i Elektryfikacji Rolnictwa wykazała niemal we wszystkich kategoriach poważne osiągnięcia, mające doniosłe znaczenie dla rozwoju krajowej i międzynarodowej inżynierii rolniczej. Poza wymienionymi sukcesami

mi, dającymi się skwantyfikować, trzeba jeszcze zwrócić uwagę na ogromną rolę, jaką ta jednostka odegrała w przeszłości w zakresie koordynacji badań przy realizacji problemów krajowych i resortowych. Niemal wszystkie krajowe ośrodki realizowały zadania badawcze, składające się na rozwiązywane problemy naukowe. Był to bardzo dobry okres, który wspominamy i dziękujemy.

Działalność Instytutu nie kończy się na Jubileuszu. Stają przed nim nowe zadania, trudne a zarazem ambitne. Dotyczyć one będą z jednej strony reorganizacji jego struktury w dostosowaniu do potrzeb nowoczesnej jednostki badawczo-rozwojowej, z drugiej zaś wynikać będą z ogólnych trendów rozwojowych nauki i gospodarki. Do najważniejszych należą:

- przemiany w strukturze sił wytwórczych rolnictwa,
- ograniczenie i zmiany w strukturze zużywanej energii,
- racjonalna gospodarka zasobami wodnymi,
- ograniczenie emisji CO₂ do atmosfery,
- poprawa zdrowotności ludzi i zwierząt,
- ograniczenie mechanicznej uprawy gleby,
- nowe technologie, wynikające z osiągnięć inżynierii genetycznej.

Bibliografia

Materiały archiwalne Instytutu Budownictwa, Mechanizacji i Elektryfikacji Rolnictwa w Warszawie

Michałek R., Kowalski J. 2002. Od maszynoznawstwa do inżynierii rolniczej. Monografia, PTIR

Myczko A. 2008. Zadania innowacyjne aktualnie realizowane w IBMER. Maszynopis

Praca zbiorowa. 1998. 50 lat Instytutu Budownictwa, Mechanizacji Rolnictwa. Monografia, Wydawnictwo IBMER